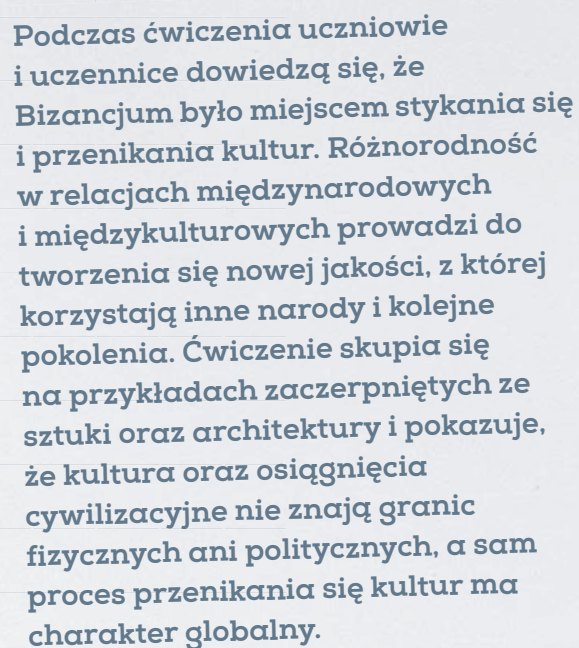

3. BIZANCJUM - ŚWIADECTWO PRZENIKANIA KULTUR

AUTOR: KRZYSZTOF SZCZUKIEWICZ

Podczas ćwiczenia uczniowie i uczennice dowiedzą się, że Bizancjum było miejscem stykania się i przenikania kultur. Różnorodność w relacjach międzynarodowych i międzykulturowych prowadzi do tworzenia się nowej jakości, z której korzystają inne narody i kolejne pokolenia. Ćwiczenie skupia się na przykładach zaczerpniętych ze sztuki oraz architektury i pokazuje, że kultura oraz osiągnięcia cywilizacyjne nie znają granic fizycznych ani politycznych, a sam proces przenikania się kultur ma charakter globalny.

3. BIZANCJUM - ŚWIADECTWO PRZENIKANIA KULTUR

Zagadnienia:

- ▶ Różnorodność i stosunki międzykulturowe

Czas trwania:

- ▶ 25 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Umiejscowisz Bizancjum w czasie i przestrzeni.

- ▶ Wytłumaczysz pojęcia: mozaika, ikona, Kościół wschodni.

- ▶ Wyjaśnisz, na czym polega przenikanie się kultur i jakie wartości płyną z tego w procesie historycznym.

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, II, 10.2

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki
- ▶ Słownik języka polskiego lub słownik pojęć historycznych
- ▶ Mapa ścienna „Imperium Rzymskie” lub „Cesarstwo Bizantyjskie”
- ▶ Atlas historyczny

MIN

0

4

5

6

12

6

20

8

25

5

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

1. Zapisz na tablicy słowo „kultura” i przeprowadź burzę pomysłów, pytając młodzież o to, jakie ma z nim skojarzenia (mogą to być np.: sztuka, architektura, język, obyczaje, moda, struktura władzy, ceremonie itp.). Najistotniejsze pojęcia, wybrane przez uczniów i uczennice, zapisz na tablicy. Możesz też przytoczyć (bądź poprosić o to ochotnika/ochotniczkę) definicję słowa „kultura” ze słownika języka polskiego lub słownika pojęć historycznych.
2. Rozdaj młodzieży wydrukowane taśmy chronologiczne (załącznik nr 1). Wyjaśnij, że ma na nich zaznaczać daty, które pojawią się w czasie miniwykładu.
3. Poproś wybraną uczennicę lub ucznia o wskazanie na mapie ściennej wschodniego cesarstwa rzymskiego oraz jego stolicy.
4. Przeprowadź miniwykład na temat Bizancjum. Podkreśl centralne położenie Konstantynopola. Przypomnij, w jaki sposób takie położenie sprzyjało wielostronnym kontaktom kulturowym, handlowym i bogaceniu się Bizancjum. Nawiąż do późniejszych losów Konstantynopola, wyjaśniając, kto nim władał, a także kwestię zmiany nazwy na Stambuł. Na koniec poproś chętne osoby o zaprezentowanie swoich zapisków z taśm chronologicznych.
5. Powiedz, że w dalszej części ćwiczenia uczniowie i uczennice będą pracować w parach. Każda para otrzyma jeden z dwóch zestawów materiałów pomocniczych dotyczących architektury i sztuki (załączniki nr 2 i 3), a jej zadaniem będzie wcielenie się w krytyków/krytyczki sztuki, porównanie otrzymanych zestawów ikonograficznych oraz zaprezentowanie swoich ustaleń na forum klasy (komentarze do materiałów znajdziesz w załączniku nr 4).
6. Na forum omówcie spostrzeżenia i komentarze uczniów i uczennic. Wspólnie odpowiedzcie na pytania: Jaką wartość niesie ze sobą przenikanie się kultur? W jaki sposób przejawia się to współcześnie?

W podsumowaniu ćwiczenia zwróć uwagę na to, że kultura Bizancjum budziła zainteresowanie wielu ówczesnych narodów, czerpiących z niej inspirację. Przypomnij także lub wprowadź datę 1453 r., upadek Cesarstwa Bizantyjskiego. Zachęć uczniów i uczennice do poszukania analogii we współczesnej kulturze – z jakiego rodzaju wpływami kulturowymi mamy obecnie do czynienia? (możesz zaproponować to jako element pracy domowej).

Źródła:

Oktawiusz Jurewicz (red.), *Encyklopedia Kultury Bizantyjskiej*, Warszawa 2002.
Władysław Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000.
Tadeusz Mosiek, *Historia, Starożytność i średniowiecze – Ćwiczenia ze źródłami dla gimnazjum*, Warszawa 2003.
Victoria Chico Picaza, Francesc Massip Bonet, *Historia sztuki świata, t. 2, Bizancjum, islam, sztuka romańska*, Warszawa 1999.

Załączniki:

Załącznik nr 1 - Taśma chronologiczna
Załącznik nr 2 - Materiał ikonograficzny: Architektura
Załącznik nr 3 - Materiał ikonograficzny: Sztuka
Załącznik nr 4 - Materiał pomocniczy: Komentarze do materiałów ikonograficznych

ZAŁĄCZNIK NR 1 – TAŚMA CHRONOLOGICZNA

Zaznacz na taśmie chronologicznej najważniejsze daty dotyczące Bizancjum:

1000 R.

1500 R.

3. BIZANCJUM – ŚWIADECTWO PRZENIKANIA KULTUR

ZAŁĄCZNIK NR 2 – MATERIAŁ IKONOGRAFICZNY

ARCHITEKTURA

Hagia Sophia, zbudowana w I poł. VI w., ówczesny Konstantynopol (widok współczesny, Istantuł)

Źródło: Arild Vågen, CC BY-SA 3.0, http://en.wikipedia.org/wiki/File:Hagia_Sophia_Mars_2013.jpg

Bazylika Świętego Marka w Wenecji, XI w.

Źródło: Jakub Hałun, GNU FDL: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:20110722_Venice_Basilica_di_San_Marco_4449.jpg

ZAŁĄCZNIK NR 1 – TAŚMA CHRONOLOGICZNA

Zaznacz na taśmie chronologicznej najważniejsze daty dotyczące Bizancjum:

1000 R.

1500 R.

3. BIZANCJUM – ŚWIADECTWO PRZENIKANIA KULTUR

ZAŁĄCZNIK NR 3 – MATERIAŁ IKONOGRAFICZNY

SZTUKA

Hagia Sophia, mozaika z I poł. X w.

Źródło: http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Istanbul_Hagia_Sophia075.jpg

Sobór w Kijowie, mozaika z XI w.

Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Oranta-Kyiv.jpg>

KOMENTARZE DO MATERIAŁÓW IKONOGRAFICZNYCH

MATERIAŁ IKONOGRAFICZNY: ARCHITEKTURA

Porównanie kościoła Mądrości Bożej (Hagia Sophia) w Konstantynopolu z bazyliką Świętego Marka w Wenecji

Hagia Sophia, będąc świątynią chrześcijańską (przed 1453 r.; później została przez Turków zmieniona w meczet), nosiła nazwę świątyni Mądrości Bożej (czasem nazywano ją również Wielkim Kościołem). W Cesarstwie Bizantyjskim była najważniejszą świątynią, miejscem modlitw i koronacji cesarzy. Do dziś budzi podziw, a przez wieki uznawana była za niedościgniony wzór świątyni doskonałej i stanowiła inspirację dla władców i budowniczych.

Bizancjum utrzymywało kontakty polityczne, handlowe, kulturowe i w końcu cywilizacyjne zarówno ze Wschodem, jak i z Zachodem, znajdując się w centrum ówczesnego świata. W oparciu o dorobek Bizancjum kolejne obszary kształtowały własne style artystyczne i czerpały inspirację; takim przykładem jest bazylika Św. Marka w Wenecji. Wenecja, utrzymując ścisłe kontakty gospodarcze ze wschodnim cesarstwem, czerpała również z jego dorobku kulturowego.

Uczniowie i uczennice powinni zwrócić uwagę na podobieństwa w elementach architektury takich jak: kopuły, kształt i wygląd okien, zdobienia. Warto zauważyć, że cztery minarety znajdujące się w narożach pochodzą z epoki osmańskiej, kiedy kościół został przekształcony w meczet. Obecnie Hagia Sophia nie pełni funkcji sakralnej; znajduje się w niej muzeum.

Ciekawostka:

Możesz także zachęcić młodzież do obejrzenia pięciominutowej animacji (w języku angielskim), która w ciekawy i obrazowy sposób przedstawia losy tej świątyni: „It's a church. It's a mosque. It's Hagia Sophia” (Kelly Wall): http://bit.ly/ted_hagiasophia.

MATERIAŁ IKONOGRAFICZNY: SZTUKA

Porównanie mozaiki ze świątyni Hagia Sophia z malowidłami ściennymi soboru Mądrości Bożej w Kijowie

Bizancjum sąsiadowało z ludami Europy Wschodniej, dzięki czemu utrzymywano kontakty polityczne, gospodarcze i kulturowe. Przykładem czerpania z bogactwa kulturowego Bizancjum jest sztuka sakralna Rusi Kijowskiej inspirowana jego dorobkiem. Zwróć szczególną uwagę na formę wyrazu – mozaikę, oraz tematykę dzieł – sakralną.

Wyjaśnij młodzieży następujące pojęcia:

Mozaika – obraz, wzór dekoracyjny wykonany z małych, kolorowych kostek kamiennych, marmurowych, szklanych, ceramicznych albo ze sztucznych tworzyw, na ścianach, sklepieniach, posadzkach albo wyrobach rzemiosła artystycznego.

Ikona – obraz religijny w sztuce wschodniochrześcijańskiej (bizantyjskiej, ruskiej). Ikony przedstawiają postacie świętych, sceny z ich życia, sceny biblijne lub liturgiczno-symboliczne.

Na podstawie: Władysław Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000.